

רשות המחקר, ההערכה והפיתוח
Research & Development Authority

mop@levinsky.ac.il

התפתחות מקצועית ותפיסות הוראה של סטודנטים

מחקר אורך

שלבים ראשון, שני ושלישי –

בוגרי שנה א' תשע"א, שנה ב תשע"ב ושנה ג' תשע"ג

רחל שגיא, יצחק גילת, חנה עזר, יהודית שטימן

מבוא

מטרת המחקר

לעקוב אחרי ההתפתחות המקצועית והתפיסות של סטודנטים המתכשרים להוראה במהלך שנות לימודיהם.

שיטה

אוכלוסייה

לוח 1

התפלגות מאפייני המשתתפות בזיקה לשנת הלימודים

שנה	שנה א	שנה ב	שנה ג
N	99	109	98
מגדר			
סטודנטים	7.1	9.2	5.1
סטודנטיות	92.9	90.8	94.9
מסלול			
הגיל הרך	52.0	26.6	39.8
חנמ	18.4	13.8	1.0
יסודי	21.4	31.2	25.5
על יסודי	8.2	4.6	8.2
מוסיקה		11.9	11.2
משולב		11.9	14.3
שפת אם			
עברית	87.6	90.8	90.8
ערבית	4.1	2.8	1.0
אחרת	8.2	6.4	8.2
גיל	24.2	25.52	26.14
	(3.11)	(4.30)	(3.55)

בשנת הלימודים תשע"ג מספר הסטודנטים בשנה ג' הינו 246 : הגיל הרך 72 ; יסודי 51 ; חינוך מיוחד 36 ; משולב 43 ; על יסודי 16 ; מוסיקה 28. ענו על השאלון : הגיל הרך 39 ; חנמ 1 ; יסודי 25 ; על יסודי 8 ; מוסיקה 11 ; משולב 6.

חשוב לציין שמספר הסטודנטים שענו על השאלון הוא פחות ממחצית מהסטודנטים בשנתון. מהמסלולים של החינוך המיוחד, העל יסודי והמוסיקה מספר הסטודנטים שענו על השאלונים הוא קטן, דבר המגביל את יכולת ההשוואה בין המסלולים רק לסטודנטים מהגיל הרך ומהמסלול היסודי. כמו כן, עובדה זו מהווה מגבלה בהצגת הנתונים.

כלי המחקר

חובר שאלון לצורך המחקר המבוסס על שאלונים קודמים (Ezer, Gilat, & Sagee, 2010). השאלון בודק את ההיבטים הבאים: מסוגלות עצמית כסטודנטית וכמורה; עמדות כלפי ההוראה; תפיסת התרומה של הלימודים במכללה לעבודת ההוראה.

הליך

השאלון האנונימי הועבר לסטודנטים בתום השנה הראשונה, השנה השנייה והשנה השלישית ללימודיהם.

ממצאים

1. הגדרה עצמית כסטודנטית

לוח 2

הגדרה עצמית כסטודנטית: התפלגות באחוזים בזיקה שלנת הלימודים

ההגדרה	שנה א	שנה ב	שנה ג
מצטיינת	3.1	12.6	21.3
טובה מאוד	54.1	55.3	48.9
טובה	40.8	28.2	27.7
סבירה	2.0	3.9	2.1

הממצאים מראים שהרוב המוחלט של המשתתפות מגדירות את עצמן כסטודנטיות טובות או טובות מאוד. לצורך השוואות שונות כשהמשתנה הנ"ל משמש כמשתנה בלתי תלוי נלקחו בחשבון שתי הקבוצות המרכזיות – טובות מאוד וטובות. מעניין לציין שחלה עליה באחוז התופסות את עצמן כמצטיינות משנה א' לשנה ב' ולשנה ג' וירידה באחוז התופסות את עצמן כסטודנטיות טובות.

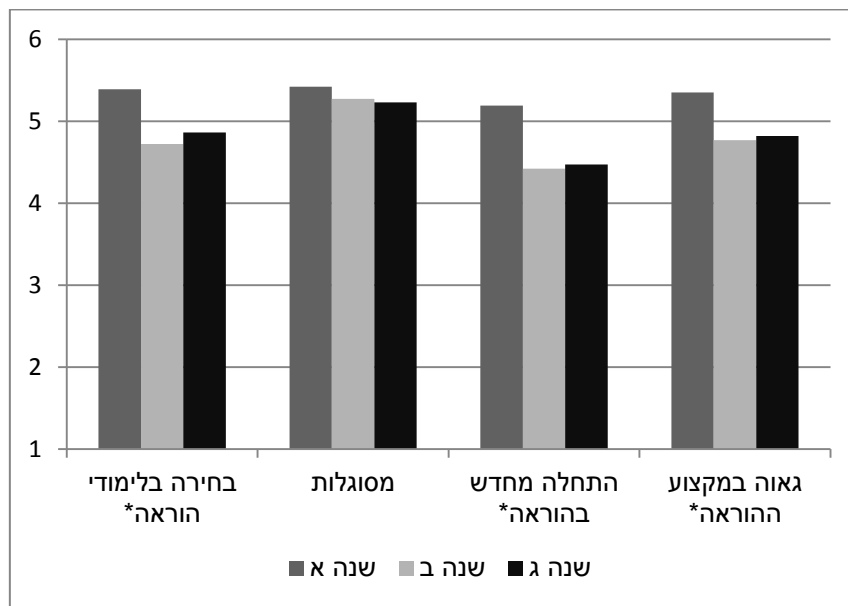
2. שביעות רצון מהבחירה במקצוע ההוראה

המשתתפות התבקשו לדרג על סולם ליקרט בן 6 דרגות את תפיסותיהן לגבי היבטים של מקצוע ההוראה. הלוח והתרשים הבאים מציגים את הממצאים.

תפיסות של מקצוע ההוראה : התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיות תקן

דנקן	שנה ג		שנה ב		שנה א		A
	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	
א,ג,ב	4.86 (1.10)	66.4	4.72 (1.09)	63.3	5.39 (0.86)	84.8	1. אני שמחה שבחרתי ללמוד הוראה
NS	5.23 (0.78)	84.7	5.27 (0.85)	80.7	5.42 (0.70)	89.9	2. אני מעריכה את יכולתי ללמוד כגבוהה
א,ג,ב	4.47 (1.40)	55.7	4.42 (1.42)	55.9	5.19 (1.1)	74.5	3. אילו היית מתחילה את לימודי מחדש הייתי בוחרת בהוראה
א,ג,ב	4.82 (1.23)	67.3	4.77 (1.30)	64.2	5.35 (0.89)	84.8	4. אני גאה במקצוע ההוראה

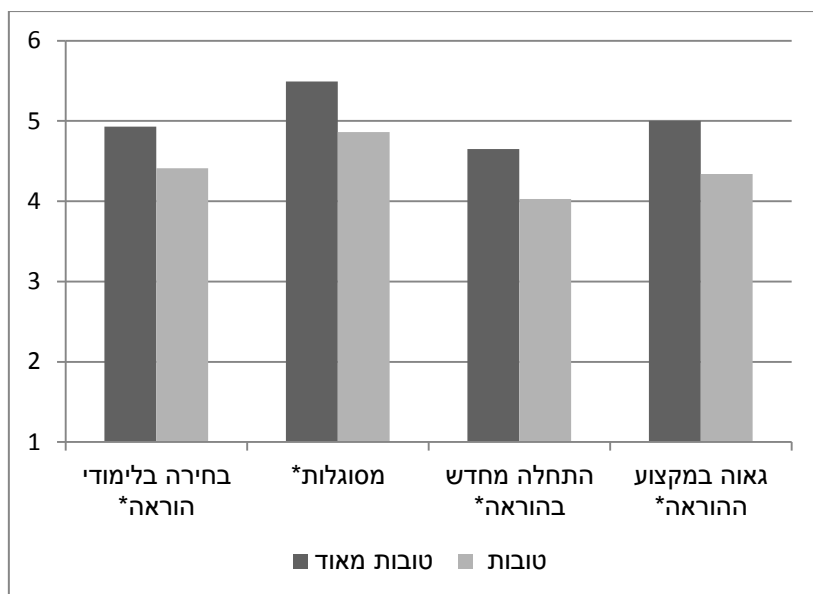
***p<.001

תרשים 1. תפיסות ההוראה בזיקה לשנת הלימודים

מהלוח והתרשים עולה כי חלה ירידה בעמדות כלפי מקצוע ההוראה והבחירה בו, משנה א' לשנה ב' ובין שנה ב' לשנה ג' לא חל שינוי מובהק. לא חל שינוי בתפיסת המסוגלות והיא ברמה גבוהה מאוד

הגדרה העצמית כסטודנטית לא נמצאו הבדלים בשביעות הרצון מהבחירה במקצוע ההוראה בקרב המשתתפות משנה א' ומשנה ג' בזיקה להגדרה עצמית כסטודנטית טובה וכטובה מאוד, ואילו בקרב המשתתפות משנה ב' התפיסות של אלה שרואות את עצמן כסטודנטיות טובות מאוד גבוהות מאלה שרואות את עצמן כסטודנטיות טובות. הממוצעים בתרשים הבא.

תרשים 2. תפיסות ההוראה בשנה ב בזיקה להגדרה עצמית כסטודנטית

מסלול הלימודים – עקב מיעוט המשתתפות מהמסלולים : חנ"מ, על יסודי, מוסיקה, משולב, ניתן לערוך השוואות רק בין המשתתפות מהמסלולים הגיל הרך והיסודי. לא נמצאו הבדלים בתפיסות בזיקה למסלול הלימודים בקרב המשתתפות משנה א', ב' וגי' פרט להיגד 'גאווה במקצוע ההוראה' בו נמצאו הבדלים בקרב המשתתפות משנה ג' ($t(62)=2.02; p<.05$). ההבדלים נובעים מכך שהמשתתפות מהמסלול היסודי מדרגים היגד זה ($M=5.28 SD=0.98$) ברמה גבוהה יותר מהמשתתפות מהגיל הרך ($M=4.72 SD=1.14$).

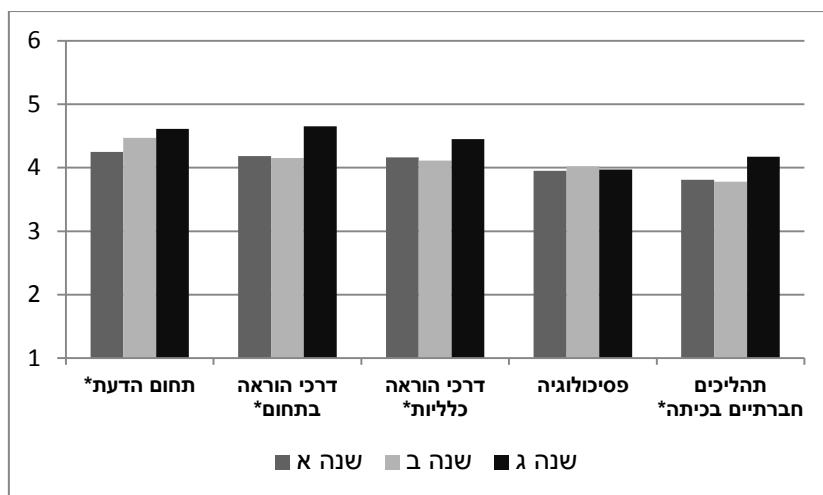
3. תפיסת הידע

המשתתפות התבקשו לדרג על סולם ליקרט בן 6 דרגות את רמת השליטה שלהן בידע בתחומים שונים. הלוח והתרשים הבאים מציגים את הממצאים.

לוח 4

תפיסות של תחומי ידע שונים, בזיקה לשנת הלימודים : התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיות תקן

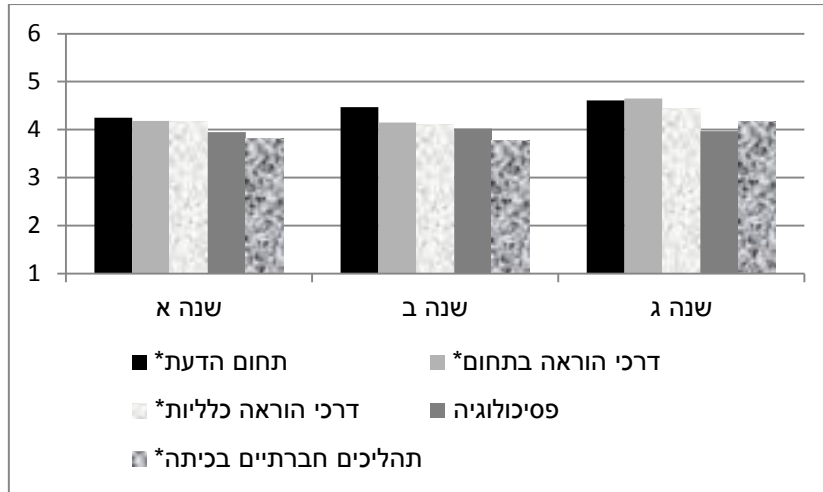
דנקן	שנה ג'		שנה ב'		שנה א'		B
	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	
ג<א	4.61 (0.85)	67.2	4.47 (0.96)	49.0	4.25 (1.16)	40.2	1. ידע מעמיק בתחום הדעת שאת מתמחה בו
ג<א,ב	4.65 (0.94)	60.2	4.15 (1.06)	38.0	4.18 (1.06)	38.1	2. ידע מעמיק בדרכי הוראה בתחום שאת מתמחה בו
ג<ב	4.45 (1.01)	52.1	4.11 (0.98)	32.4	4.16 (1.08)	36.1	3. ידע מעמיק בדרכי הוראה באופן כללי
NS	3.97 (1.13)	31.6	4.02 (1.16)	38.9	3.95 (1.24)	28.9	4. ידע בפסיכולוגיה של ילדים
ג<א,ב	4.17 (1.15)	44.9	3.78 (1.13)	29.6	3.81 (1.37)	32.0	5. ידע בתהליכים חברתיים כיתתיים

תרשים 3. תפיסת הידע בתחומים שונים בזיקה לשנת הלימודים

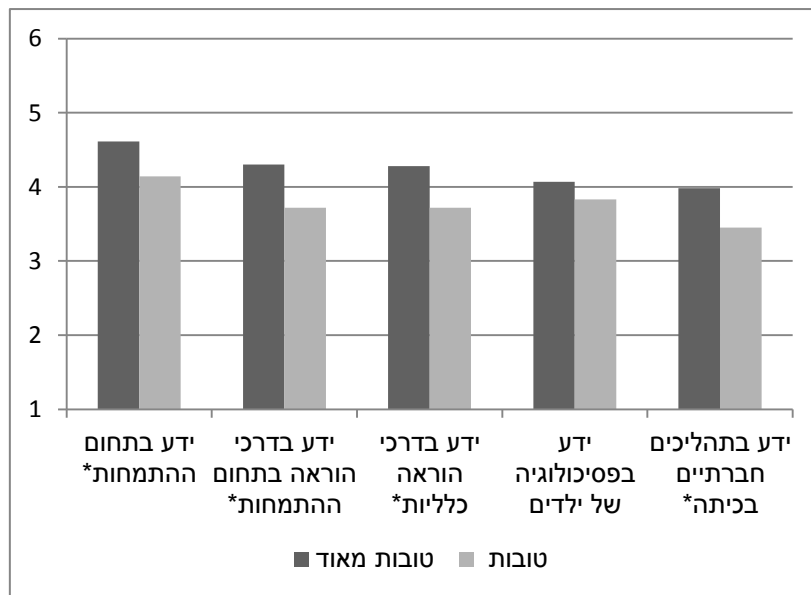
מהלוח והתרשים עולה כי: 1. תפיסת השליטה בתחומים השונים של הידע היא במידה בינונית-גבוהה (ממוצעים בין 3.8 ל- 4.7 בסולם בן 6 דרגות); 2. חלה עליה בתפיסת הידע בתחומים השונים (פרט לידע בפסיכולוגיה) משנים א' וב' לשנה ג'; 3. כשני שליש מהמשתתפות בשנה ג' תופסות את הידע שלהן בתחום הדעת של מקצוע ההוראה ובדרכי ההוראה שלו כמעמיק במידה רבה ורבה מאוד; 4. מעל ל- 50% מהמשתתפות משנה ג' תופסות את הידע שלהן בתחומי הוראה כללים כמעמיק במידה רבה ורבה מאוד; 5. כ- 45% תופסות את הידע שלהן בתחום התהליכים החברתיים בכיתה כמעמיק במידה רבה ורבה מאוד.

כדי לבדוק את השאלה בדבר הבדלים בתפיסת החשיבות של תחומי הידע השונים בזיקה לשנת הלימודים נערך ניתוח שונות (שנה לתחום ידע) (5X3) כשהמשתנה הבלתי תלוי הוא שנת הלימודים ובמשתנה התלוי נערכו מדידות חוזרות. נמצא: 1. הבדל מובהק בתפיסת התחומים השונים של הידע ($F(4,297)=14.3$; $p<.001$). בניתוח מסוג בונפרוני ($p<.05$) נמצא כי ההבדלים בתפיסות נובעים מתפיסה של שליטה בידע מעמיק בתחום הדעת של ההתמחות וידע מעמיק בדרכי הוראה בתחום ההתמחות ובדרכי הוראה באופן כללי גבוהים מהתפיסה של ידע מעמיק בפסיכולוגיה של ילדים ובהליכים חברתיים בכיתה. 2. נמצא אפקט של שנת הלימודים ($F(2,300)=3.70$; $P<.05$) הנובע מכך שהתפיסה הכללית של עומק הידע בשנה השלישית גבוהה מהתפיסה של שנה א' וב'; 3. נמצאה אינטראקציה (שנה לתחומי ידע) ($F(8,594)=3.17$; $P<.01$). מניתוחי קונטרסט לזיהוי מקור ההבדלים התברר כי בשנה א' ידע בתחום הדעת < מידע בתחום תהליכים חברתיים; בשנה ב' ידע בתחום הדעת < מידע בדרכי הוראת תחום ההתמחות, הוראה כללית ופסיכולוגיה < ידע בתהליכים חברתיים; בשנה ג' ידע בתחום הדעת ידע בדרכי הוראת תחום ההתמחות, הוראה כללית < מפסיכולוגיה וידע בתהליכים חברתיים; הממוצעים בתרשים הבא.

תרשים 4. תפיסת הידע ושנת הלימודים

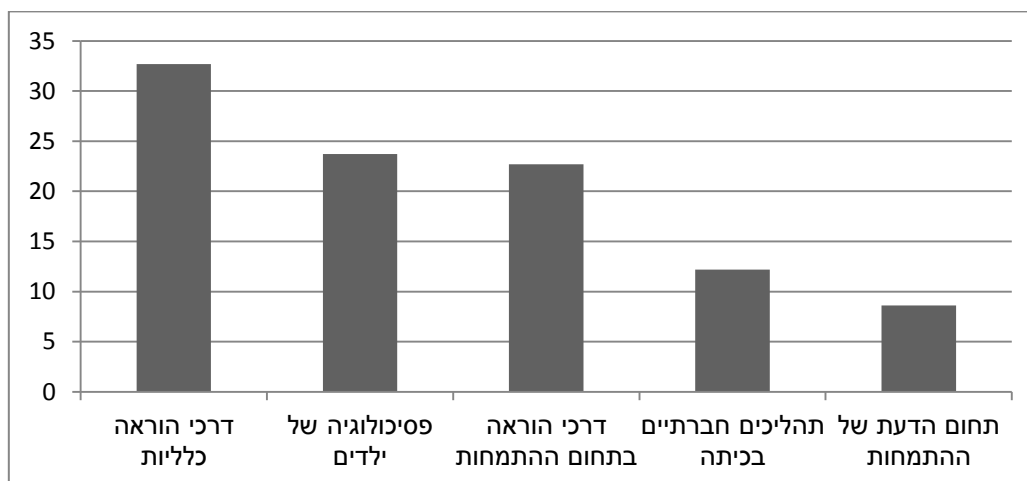
הגדרה עצמית כסטודנטית - לא נמצאו הבדלים בשליטה בידע בתחומים השונים בזיקה להגדרתן העצמית בשנה א' ובשנה ג' ואילו בשנה ב' ההבדלים מוצגים בתרשים הבא.

תרשים 5. שליטה בתחומי ידע שונים בשנה ב' בזיקה להגדרה עצמית כסטודנטית

מסלול הלימודים - בשנים א' וג' לא נמצאו הבדלים בשליטה בידע בתחומים השונים בזיקה למסלול הלימודים. בשנה ב' נמצאו הבדלים בתחום התהליכים החברתיים בכיתה ($t(60)=2.40$; $p < .05$) [הגיל הרך ($M=4.34$ $SD=1.14$) < היסודי ($M=3.64$ $SD=1.16$)].

תרומה להצלחה כמורה - בנוסף, המשתתפות התבקשו לבחור את תחום הידע החשוב ביותר שיתרום להצלחתן כמורות בעתיד בניתוח מסוג X^2 לא נמצאו בזיקה לשנת הלימודים לכן אחוזי הבחירה מוצגים בתרשים הבא לכלל המשתתפות במחקר.

תרשים 6. תחום הידע התורם להצלחה כמורה : אחוזי הבחורות

מהתרשים עולה כי דרכי הוראה כלליות הוא תחום הידע שיתרום על פי תפיסת מעל ל- 30% מהמשתתפות במידה הרבה ביותר להצלחתן כמורות בעתיד ואילו תחום הדעת של ההתמחות נתפס כתורם רק על ידי פחות מ- 10% מהן.

4. ניהול כיתה

המשתתפות התבקשו לדרג על סולם ליקרט בן 6 דרגות את המסוגלות שלהן בנושא של ניהול כיתה בתחומים שונים. הלוח הבא מציג את הממצאים.

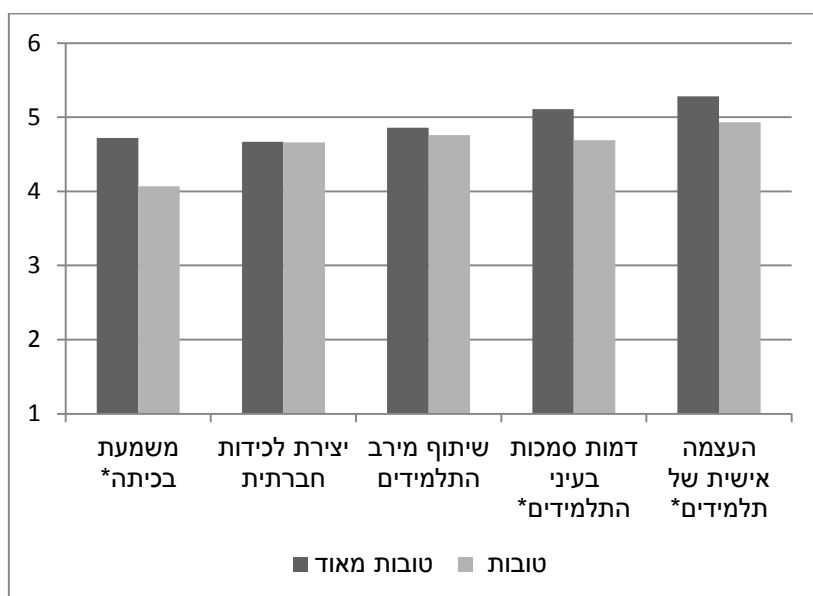
לוח 5

תפיסת המסוגלות בניהול כיתה תקן בזיקה לשנת הלימודים : התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיות

C	מידת המסוגלות	שנה א		שנה ב		שנה ג	
		במידה רבה (ס.ת.)	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה (ס.ת.)	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה (ס.ת.)	ממוצע (ס.ת.)
1.	בנושא המשמעת בכיתה	59.4	4.61	50.9	4.44	49.0	4.47
		(1.17)		5+6	(1.18)	5+6	(1.08)
2.	ביצירת לכידות חברתית גבוהה בכיתה	58.3	4.65	59.3	4.64	55.1	4.57
		(1.17)		5+6	(1.06)	5+6	(0.84)
3.	בשיתוף מרב התלמידים בתהליך הלמידה	69.8	4.82	65.8	4.81	70.4	4.85
		(1.08)		5+6	(0.90)	5+6	(0.79)
4.	ביכולת להיות דמות של סמכות בעיני התלמידים	78.1	5.05	70.3	4.93	77.6	5.01
		(0.94)		5+6	(0.91)	5+6	(0.94)
5.	ביכולת להעצים יכולות אישיות של התלמידים	76.0	5.06	78.7	5.11	79.6	5.05
		(1.02)		5+6	(0.84)	5+6	(0.90)

מהלוח עולה כי תפיסת המסוגלות של המשתתפות הינה בינונית/גבוהה (ממוצע מעל 4.5 בסולם בן 6 דרגות). כמו כן, לא נמצאו הבדלים בזיקה לשנת הלימודים. לבדיקת השאלה האם קיימים הבדלים בתפיסת התחומים השונים של המסוגלות בזיקה לשנת הלימודים נערך ניתוח שונות (5X3) (שנהXתחום מסוגלות) כשהמשתנה הבלתי תלוי הוא שנת הלימודים ובמשתנה התלוי נערכו מדידות חוזרות. נמצאו הבדלים מובהקים רק של אפקט המדידות החוזרות ($F(4,296)=30.05$; $p<.001$). בניתוח מסוג בונפרוני ($p<.05$) נמצא כי ההבדלים נובעים מתפיסת מסוגלות גבוהה של היכולת להיות סמכות בעיני התלמידים וביכולת להעצים יכולות אישיות של התלמידים לעומת המסוגלות בנושא משמעת.

הגדרה עצמית כסטודנטית - לא נמצאו הבדלים בתחושת המסוגלות בתחומים השונים בזיקה להגדרה העצמית בקרב המשתתפות משנה א' ושנה ג' ואילו בקרב המשתתפות משנה ב' נמצאו הבדלים בחלק מהתחומים. הממוצעים בתרשים הבא.

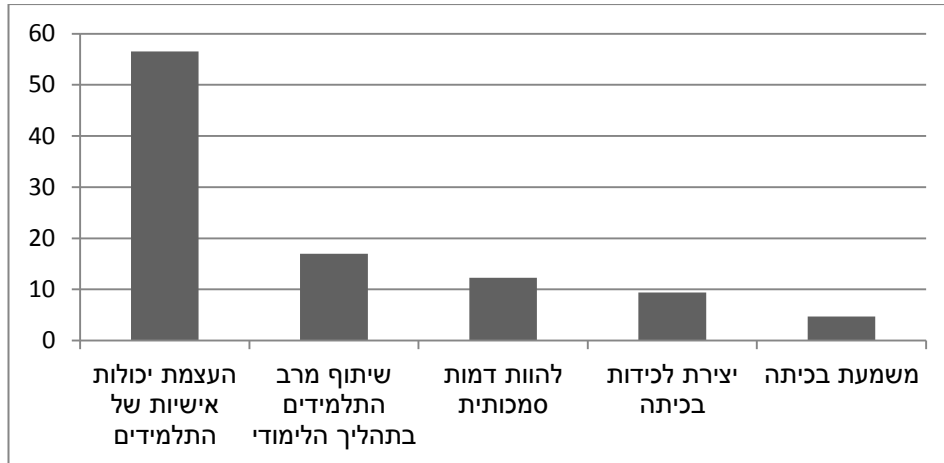

תרשים 7. תפיסת המסוגלות בתחומים שונים בקרב המשתתפות משנה ב' בזיקה להגדרה עצמית כסטודנטית

מהתרשים עולה כי המשתתפות שמגדירות את עצמן כטובות מאוד בעלות תחושת מסוגלות גבוהה יותר בנושא המשמעת, יכולת להיות דמות סמכות לתלמידים וביכולת להעצים אותם.

מסלול הלימודים - לא נמצאו הבדלים בזיקה למסלול הלימודים בקרב המשתתפות משלוש השנים.

תרומה להצלחה כמורה - בנוסף, התבקשו המשתתפות לבחור את המסוגלות לפעולה שתתרום להצלחתן כמורות בעתיד. לא נמצאו הבדלים בין השנים בבחירה של התחומים השונים. הממצאים בתרשים הבא.

תרשים 8. תחום המסוגלות בניהול כיתה התורם להצלחה כמורה : אחוזי הבחורות

מהתרשים עולה כי המסוגלות להעצים את היכולות האישיות של התלמידים נתפסת כתורמת להצלחה כמורה על ידי קרוב ל- 60% מהמשתתפות. שאר התחומים נתפסים על ידי אחוזים נמוכים יותר כתורמים להצלחה.

5. פעולות מקצועיות

המשתתפות התבקשו לדרג על סולם ליקרט בן 6 דרגות את מידת השליטה שלהן בפעילויות מקצועיות. הלוח הבא מציג את הממצאים.

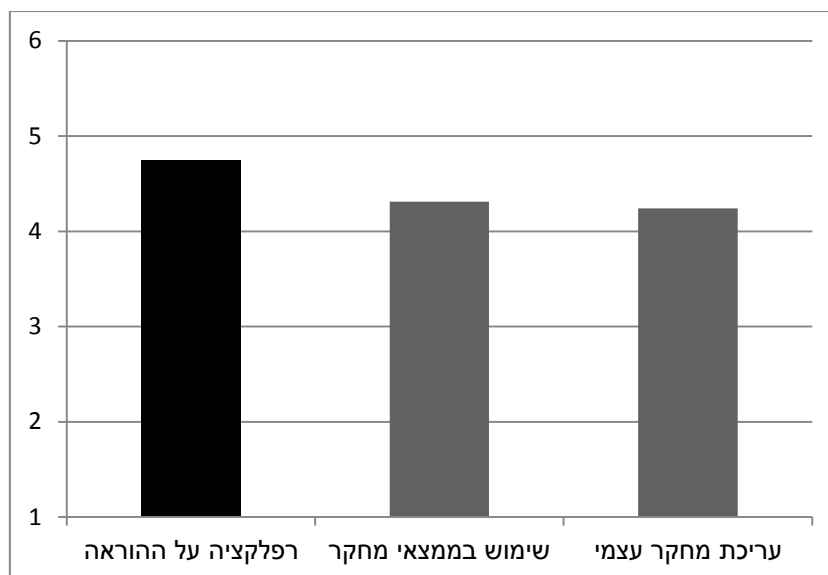
לוח 6

מידת השליטה בפעולות מקצועיות שונות : התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיות תקן

	שנה א		שנה ב		שנה ג	
	ממוצע רבה (ס.ת.)	במידה רבה (ס.ת.)	ממוצע רבה (ס.ת.)	במידה רבה (ס.ת.)	ממוצע רבה (ס.ת.)	במידה רבה (ס.ת.)
1. יכולת לעשות רפלקציה על עבודת ההוראה שלך	4.57 (1.02)	53.6	4.79 (1.06)	66.7	4.87 (0.96)	67.0
2. לערוך מחקר עצמי של דרכי ההוראה שלך	4.07 (1.21)	30.9	4.36 (1.10)	49.1	4.28 (1.12)	46.9
3. להשתמש בממצאי מחקר על מנת לשפר את ההוראה שלך	4.28 (1.32)	45.4	4.42 (1.12)	53.7	4.22 (1.20)	47.4

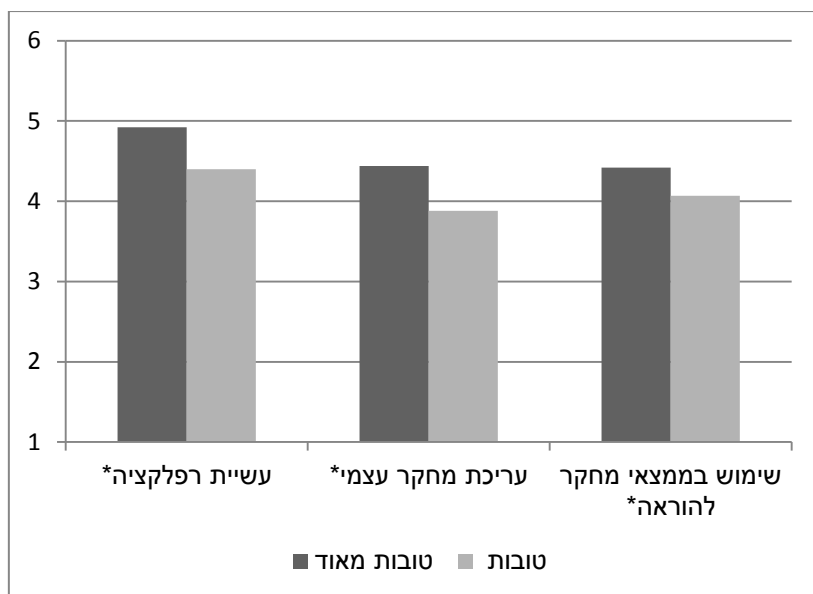
מהלוח עולה כי התפיסות של המשתתפות לגבי מידת השליטה שלהן בפעולות מקצועיות שונות הינה ברמה בינונית גבוהה (מעל 4 בסולם בן 6 דרגות). מעל ל- 54% ועד שני שלישים מהן דרגו ברמה גבוהה-גבוהה מאוד את היכולת שלהן לעשות רפלקציה על עבודתן ומעל ל- 45% דרגו באותה רמה את יכולתן להשתמש בממצאי מחקר לשיפור הוראתן. לא נמצאו הבדלים בתפיסת השליטה בפעולות המקצועיות השונות בזיקה לשנת הלימודים, כלומר לא חל שינוי בשליטה בפעולות אלה במשך שנות הלימוד במכללה.

לבדיקת השאלה האם קיימים הבדלים במידת השליטה בפעולות המקצועיות השונות נערך ניתוח שונות עם מדידות חוזרות ונמצאו הבדלים מובהקים ($F(2,299)=43.82$; $p<.001$). בניתוח מסוג בונפרוני ($P<.05$) נמצא כי ההבדלים נובעים מתפיסה של השליטה ברפלקציה על העבודה כגבוהה מהשליטה בשימוש בממצאי מחקר לצורך שיפור ההוראה ומהשליטה בעריכת מחקר עצמי. הממוצעים בתרשים הבא.

תרשים 9. מידת השליטה בפעולות מקצועיות שונות

הגדרה עצמית כסטודנטית – בניתוח שונות דו כיווני, כשהמשתנים הבלתי תלויים היו שנת הלימודים והגדרה עצמית כסטודנטית (טובה מאוד/טובה) והמשתנים התלויים היו התחומים השונים של הפעולות המקצועיות, לא נמצאו הבדלים בין השנים ולא אינטראקציה. נמצא רק אפקט של ההגדרה העצמית כסטודנטית ($F(1,242)=15.32$; $p<.001$). בניתוחי קונטרסט נמצא כי קיימים הבדלים בתפיסת המסוגלות לעשות רפלקציה על עבודת ההוראה ($t(247)=4.26$; $p<.001$), לערוך מחקר עצמי של דרכי ההוראה ($t(246)=3.96$; $p<.001$), היכולת להשתמש בממצאי מחקר לצורך ההוראה ($t(247)=2.28$; $p<.05$). הממוצעים בתרשים הבא.

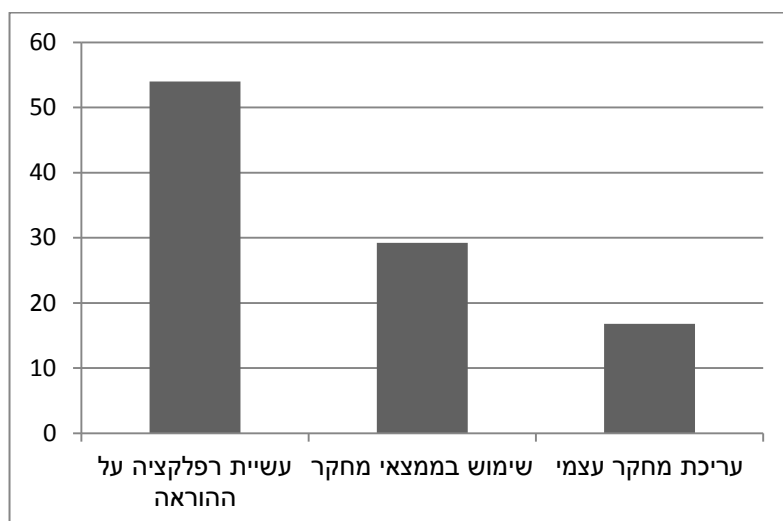

תרשים 10. ביצוע פעולות מקצועיות בזיקה להגדרה עצמית כסטודנטית

מהתרשים עולה כי המשתתפות שמגדירות את עצמן כטובות מאוד תופסות את היכולות שלהן בפעילות מקצועית ברמה גבוהה יותר מאלה שמגדירות עצמן כטובות.

מסלול הלימודים - לא נמצאו הבדלים בזיקה למסלול.

תרומה להצלחה כמורה - בנוסף, המשתתפות התבקשו לבחור את הפעולה החשובה ביותר להצלחתן כמורות בעתיד. מכיוון שלא נמצאו הבדלים בבחירה בזיקה לשנת הלימודים הממצאים המוצגים בתרשים הבא הינם לכלל המשתתפות מכל שנות הלימוד.

תרשים 11. פעולות מקצועיות כתורמות להצלחה כמורה : אחוזי הבחירות

מהתרשים עולה כי מעל ל- 50% מהמשתתפות תופסות את היכולת לעשות רפלקציה על העבודה כתורמת להצלחתן כמורות, כ- 30% תופסות את השימוש בממצאי מחקר כתורמים להצלחתן כמורה ופחות מ- 20% תופסות את עריכת מחקר עצמי כתורמת להצלחתן כמורה.

6. כישורי הוראה

המשתתפות התבקשו לדרג על סולם ליקרט בן 6 דרגות את המסוגלות שלהן לפעול באופן יעיל בפעולות הקשורות בהוראה. הממצאים בלוח הבא.

לוח 7

מידת המסוגלות בפעולות הקשורות בהוראה: התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיות תקן

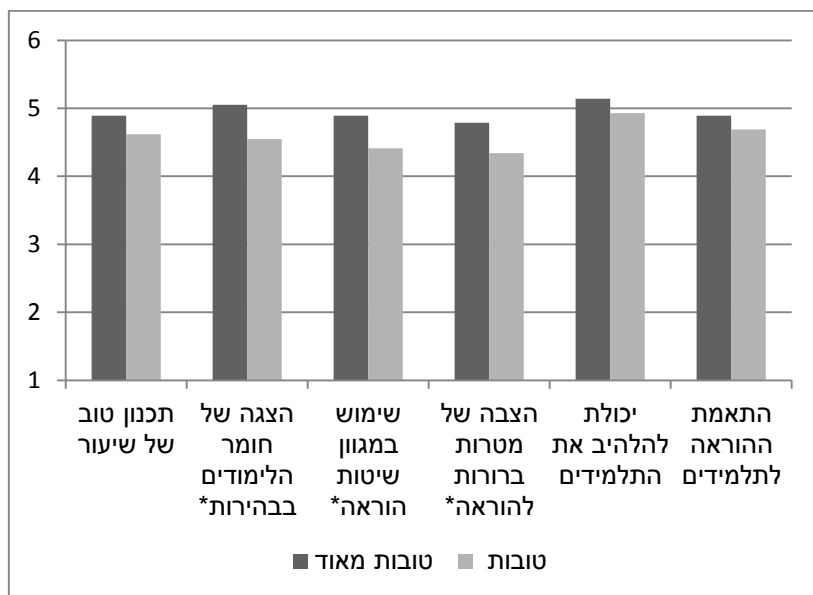
שנה ג		שנה ב		שנה א		באיזו מידה את מסוגלת לפעול באופן יעיל בפעולות הבאות:
ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	
4.90 (0.80)	70.1	4.73 (1.00)	62.1	4.63 (1.17)	62.2	1. בתכנון טוב של השיעור
4.94 (0.85)	69.1	4.90 (0.86)	68.6	4.78 (1.08)	69.1	2. בהצגה של חומר הלימודים באופן בהיר
4.70 (0.92)	59.8	4.70 (1.04)	58.4	4.65 (1.25)	62.9	3. בשימוש במגוון שיטות הוראה
4.80 (0.92)	64.9	4.64 (1.05)	59.3	4.57 (1.03)	59.8	4. בהצבה של מטרות ברורות להוראה
5.14 (0.81)	79.3	5.03 (0.89)	73.2	5.00 (1.03)	73.2	5. ביכולת להלהיב את התלמידים בלמידה (מעורר עניין, סקרנות)
4.81 (0.87)	61.8	4.85 (0.90)	68.5	4.89 (1.08)	67.0	6. בהתאמת ההוראה למאפיינים של התלמידים

מהלוח עולה כי כל המשתתפות תופסות את המסוגלות שלהן לפעול באופן יעיל בפעולות של הוראה ברמה גבוהה (ממוצע מעל 4.5 בסולם בן 6 דרגות). לא נמצאו הבדלים במידת המסוגלות בפעולות השונות בזיקה לשנת הלימודים.

כדי לענות על השאלה האם קיימים הבדלים בתפיסות של מידת המסוגלות של הפעולות השונות בזיקה לשנת הלימודים נערך ניתוח שונות כשהמשתנה הבלתי תלוי הוא שנת הלימודים ובמשתנה התלוי נערכו מדידות חוזרות ונמצאו הבדלים בתפיסות של מידת המסוגלות ($F(5,294)=9.66$; $p<.001$). נמצא כי היכולת להלהיב את התלמידים בלמידה נתפסת ברמה גבוהה יותר מכל שאר היכולות. היכולת להציג חומר לימודים באופן בהיר ותכנון טוב של שיעור נתפסים ברמה גבוהה יותר מהתאמת ההוראה למאפייני התלמידים, תכנון טוב של שיעור והצבה של מטרות ברורות להוראה ושימוש במגוון שיטות הוראה.

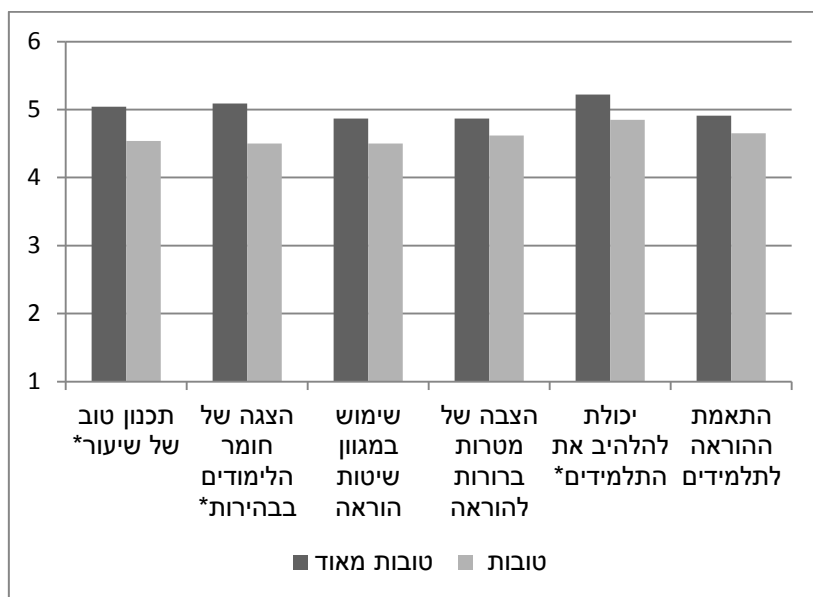
הגדרה עצמית כסטודנטית – לא נמצאו הבדלים לגבי ההיגדים המתארים כישורי הוראה בקרב המשתתפות משנה א' ואילו בשנה ב' נמצאו הבדלים לגבי הצגה של חומר הלימודים באופן בהיר ($t(84)=2.64$; $p<.01$), שימוש במגוון שיטות הוראה ($t(84)=2.15$; $p<.05$) והצבת מטרות ברורות בהוראה ($t(84)=1.94$; $p<.05$). ההבדלים נובעים מכך שהמשתתפות שמגדירות את עצמן כלומדות

טובות מאוד תופסות את כישורי ההוראה שלהן ברמה גבוהה יותר מאלה המגדירות עצמן כטובות. הממוצעים בתרשים הבא.

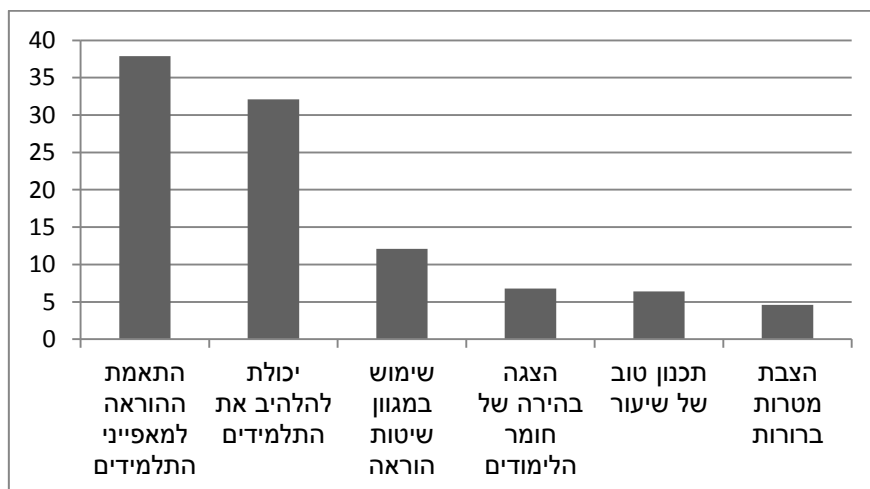
תרשים 12. תפיסות של כישורי הוראה בקרב שנה ב' בזיקה להגדרה עצמית כסטודנטית

גם בשנה ג' נמצאו הבדלים לגבי תכנון טוב של שיעור ($t(70)=2.58$; $p<.05$), הצגה של חומר הלימודים בבהירות ($t(70)=2.82$; $p<.01$) והיכולת להלהיב תלמידים ($t(70)=1.92$; $p<.05$). ההבדלים נובעים מכך שהסטודנטיות המגדירות עצמן כטובות מאוד תופסות את המסוגלות שלהן ברמה גבוהה מאלה המגדירות עצמן כטובות. הממוצעים בתרשים הבא.

תרשים 13. תפיסות של כישורי הוראה בקרב שנה ג' בזיקה להגדרה עצמית כסטודנטית מסלול הלימודים – לא נמצאו הבדלים בקרב המשתתפות בזיקה למסלול הלימודים.

תרומה להצלחה כמורה – בנוסף, המשתתפות התבקשו לבחור את התחום שיתרום במידה הרבה ביותר להצלחתן כמורות. לא נמצאו הבליים בין השנים בבחירת התחום. הממצאים בתרשים הבא.

תרשים 14. פעילות הקשורה בהוראה כתרומה להצלחה כמורה: אחוזי הבחירות

מהתרשים עלה כי התאמת ההוראה למאפייני התלמידים והיכולת להלהיב אותם הם שני הכישורים שנבחרו על ידי כשני שליש מהמשתתפות ככישורים שיתרמו בעתיד להצלחתן כמורות ואילו תכנון טוב של השיעור והצבת מטרות ברורות נבחרו על ידי כ- 5% מהן.

7. קשר בין אישי עם תלמידים

המשתתפות התבקשו לדרג על סולם ליקרט בן 6 דרגות את המידה בה הן מסוגלות לפעול באופן יעיל בפעולות הקשורות בקשר אישי עם התלמידים. הממצאים בלוח הבא.

לוח 8

מידת המסוגלות בפעולות הקשורות בקשר אישי עם התלמידים: התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיות תקן

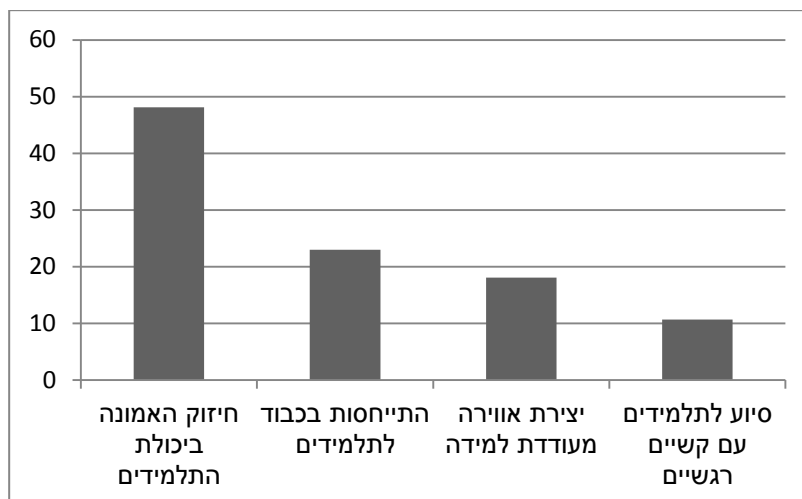
שנה ג'		שנה ב'		שנה א'		באיזו מידה את מסוגלת לפעול באופן יעיל בפעולות הבאות:
ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	
5.82 (0.43)	97.9	5.89 (0.37)	98.1	5.88 (0.41)	96.9	1. להתייחס בכבוד לתלמידים
5.51 (0.63)	92.6	5.53 (0.69)	90.8	5.55 (0.75)	91.8	2. ליצור אווירה המעודדת למידה
5.65 (0.64)	94.8	5.64 (0.61)	92.6	5.67 (0.67)	92.8	3. לחזק אמונה ביכולתם של התלמידים
5.32 (0.93)	84.4	5.30 (1.04)	84.3	5.41 (1.02)	84.5	4. לסיוע לתלמידים בעלי קשיים רגשיים

מהלוח עולה כי המשתתפות תופסות את המסוגלות שלהן ברמה גבוהה מאוד מאוד, כשהרוב המוחלט (מעל 90%) דרגו אותה ברמה של 5 ו-6. הסיוע לתלמידים בעלי קשיים רגשיים דורג על ידי כ- 85% ברמה 5 ו-6. לא נמצאו הבדלים בין השנים.

הגדרה עצמית כלומדת – לא נמצאו הבדלים בקרב המשתתפות משנה א' ומשנה ג' ואילו בקרב המשתתפות משנה ב' נמצאו הבדלים רק לגבי היכולת לחזק את האמונה של התלמידים ביכולתם ($t(84)=2.36; p<.05$). ההבדלים נובעים מתפיסה של יכולת גבוהה יותר של המגדירות עצמן כטובות מאוד ($M=5.74 SD=0.55$) לעומת אלה המגדירות עצמן כטובות ($M=5.41 SD=0.68$).

מסלול הלימודים – לא נמצאו הבדלים בקרב המשתתפות מכל השנים.

תרומה להצלחה כמורה - בנוסף, התבקשו המשתתפות לבחור פעולה אחת שתתרום להצלחתן בעתיד כמורות. לא נמצאו הבדלים בין השנים. הממצאים בתרשים הבא.

תרשים 15. פעילות הקשורה ביחסים אישיים עם התלמידים שתתרום להצלחה כמורה: אחוזי הבחורות

מהתרשים עולה כי הפעולה לחיזוק אמונתם של התלמידים ביכולתם וההתייחסות בכבוד לתלמידים נבחרו על ידי כ- 50% מהמשתתפות כפעילויות החשובות להן כמורות בעתיד ואילו סיוע לתלמידים בעלי קשיים רגשיים על ידי כ- 10% מהן.

8. מרכיבים של ההכשרה להוראה

המשתתפות התבקשו לדרג על סולם ליקרט בן 6 דרגות מרכיבים בהכשרה שיתרמו לעבודתן כמורות. הממצאים בלוח הבא.

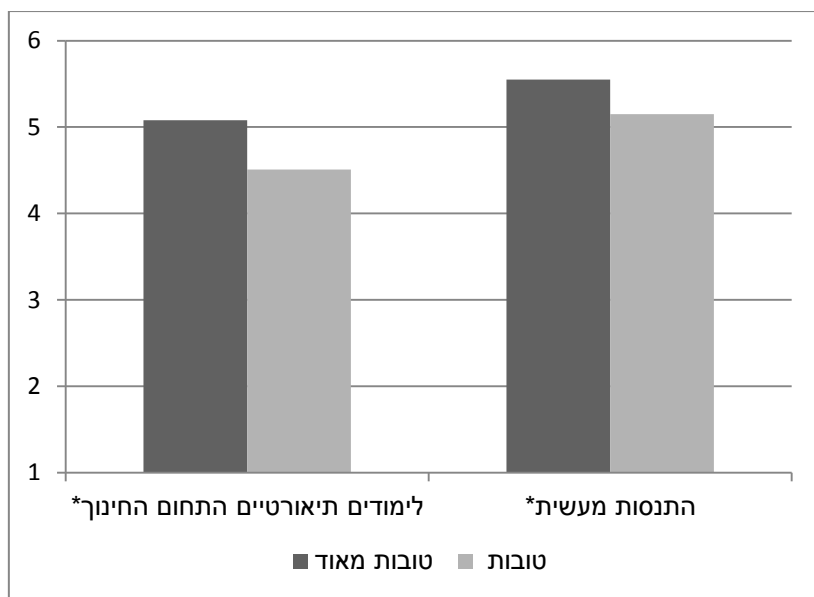
תרומת מרכיבים בהכשרה להוראה: התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיות תקן

דנקן	שנה ג'		שנה ב'		שנה א'		באיזו מידה יתרום המרכיב להצלחה בעבודתך כמורה
	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	
א < ב ג	4.30 (1.10)	45.8	4.29 (1.22)	45.4	4.85 (1.06)	71.9	1. לימודים תיאורטיים בתחום החינוך
NS	4.22 (1.63)	44.8	4.36 (1.33)	51.4	4.51 (1.21)	58.3	2. לימודי אוריינות
NS	4.53 (0.96)	52.1	4.48 (1.17)	57.0	4.76 (1.04)	62.1	3. לימודים תיאורטיים בתחומי הדעת
NS	4.57 (1.49)	56.3	4.57 (1.66)	58.8	4.74 (1.08)	66.7	4. לימודי דיסקטיקה במכללה
א < ב ג	3.95 (1.16)	32.3	3.93 (1.15)	35.5	4.42 (1.21)	51.0	5. לימודים מתודולוגיים (מחקריים)
NS	5.54 (0.84)	88.5	5.44 (0.99)	84.9	5.40 (0.96)	83.3	6. ההתנסות המעשית בבית הספר

p<.01; *p<.001

מהלוח עולה כי כל ההיבטים, פרט ללימודים מתודולוגיים, כל הלימודים נתפסים כתורמים ברמה גבוהה (ממוצע גבוה מ- 4.5 בסולם בן 6 דרגות). בניתוח שונות עם מדידות חוזרות נמצא כי ההתנסות המעשית גבוהה באופן מובהק ($F(5,290)=61.1$; $P<.001$) מכל ההיבטים האחרים כשמעל ל- 88% מהמשתתפות בשנה השלישית דרגו אותה כתורמת ברמה גבוהה וגבוהה מאוד. כמו כן, הלימודים המתודולוגיים נמצאו כתורמים במידה הנמוכה מכולם ורק שליש מהמשתתפות דרגו אותם ברמה גבוהה וגבוהה מאוד. נמצאו הבדלים בין השנים לגבי לימודים תיאורטיים בתחום החינוך ולימודים מתודולוגיים שבשניהם המשתתפות משנה א' תופסות את התרומה שלהם להצלחה בהוראה כגבוהה יותר.

הגדרה עצמית כסטודנטית – בקרב המשתתפות משנה א' נמצאו הבדלים בתפיסת התרומה בזיקה להגדרה העצמית לגבי תרומת הלימודים התיאורטיים ($t(88)=2.52$; $p<.05$) וכן לגבי ההתנסות המעשית ($t(88)=1.90$; $p<.05$). הממוצעים בתרשים הבא.

תרשים 16. תרומת מרכיבים של ההכשרה להצלחה כמורה בקרב שנה א' בזיקה להגדרה עצמית כסטודנטית

לא נמצאו הבדלים בתפיסת התרומה בקרב המשתתפות משנה ב' ומשנה ג'.

מסלול הלימודים – לא נמצאו הבדלים בזיקה למסלול הלימודים.

9. אמונות וזהות

המשתתפות התבקשו לדרג על סולם ליקרט בן 6 דרגות אמונות הקשורות בהוראה. הממצאים בלוח הבא.

לוח 10

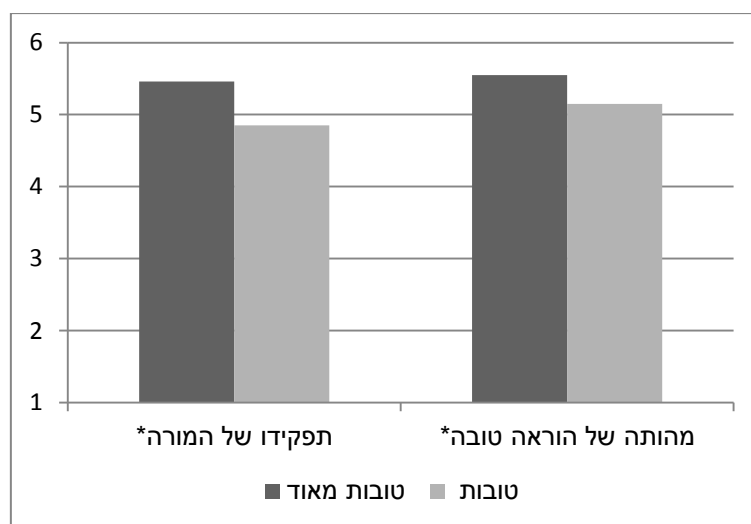
אמונות וזהות בהקשר של ההוראה: התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיות תקן

דנק	שנה ג'		שנה ב'		שנה א'		באיזו מידה את מרגישה שיש לך:
	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	ממוצע (ס.ת.)	במידה רבה 5+6	
NS	4.93 (0.79)	73.0	4.86 (0.89)	66.4	4.93 (1.18)	69.4	1. תפיסות ברורות לגבי מהותה של הוראה טובה
NS	5.04 (0.79)	81.2	5.04 (0.96)	74.7	5.17 (1.02)	78.6	2. תפיסות ברורות לגבי תפקידו של המורה
NS	4.96 (0.83)	73.7	4.84 (0.97)	66.0	4.86 (1.17)	68.4	3. תפיסות ברורות לגבי השפעתה של שונות התלמידים על תהליך הלמידה
א < ב ג	4.99 (1.15)	69.8	4.91 (1.26)	67.3	5.36 (0.98)	83.7	4. תחושה חזקה של שליחות כמורה
א < ב ג	4.76 (1.29)	60.8	4.54 (1.40)	58.9	5.25 (0.99)	82.8	5. גאווה גדולה להיות מורה

מהלוח עולה כי התפיסות של משתתפות המחקר בהקשר של הוראה הינן ברמה גבוהה מאוד (ממוצע מעל 4.5 בסולם בן 6 דרגות). חלה ירידה מובהקת משנה א לשנים ב ו-ג' בתפיסות של שני תחושת השליחות וגאווה על היותן מורות.

בניתוח שונות עם מדידות חוזרות נמצאו הבדלים בין ההיבטים השונים ($F(4,259)=16.40$; $p<.001$), ניתוח מסוג בונפרוני ($p<.05$) הצביע על כך שתחושת השליחות, הגאווה להיות מורה ותפיסות ברורות לגבי תפקיד המורה הנן ברמה גבוהה יותר מהתפיסה הברורה לגבי מהותה של הוראה טובה, של השפעתה של שונות התלמידים על תהליך הלמידה ושל הגאווה להיות מורה.

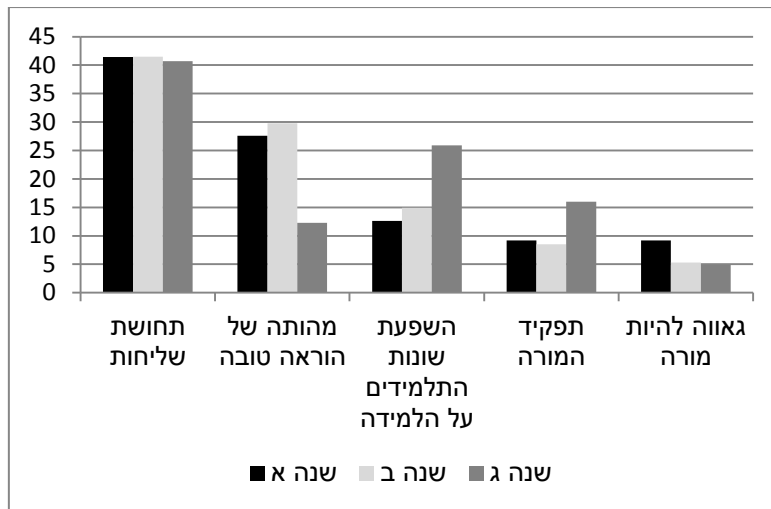
הגדרה עצמית כסטודנטית – בקרב המשתתפות משנה א' המשתתפות המגדירות עצמן כטובות מאוד היו בעלות תפיסות גבוהות מאלה המגדירות עצמן כטובות לגבי התפיסה מהי הוראה ברורה ולגבי התפיסה מהו תפקידו של המורה ($t(90)=1.75$; $p<.05$) ו($t(90)=3.16$; $p<.01$). הממוצעים בתרשים הבא.

תרשים 17. אמונות וזהות בקרב שנה א' בזיקה להגדרה עצמית כסטודנטית לא נמצאו הבדלים בזיקה להגדרה עצמית כסטודנטית בקרב המשתתפות משנה ב' ומשנה ג'.

מסלול הלימודים – לא נמצאו הבדלים בזיקה למסלול הלימודים.

תרומה להצלחה כמורה - בנוסף, המשתתפות התבקשו לבחור היבט אחד החשוב ביותר להצלחתן כמורות בעתיד. נמצאו הבדלים מתקרבים למובהקות ($X^2(8)=15.38$; $p=.052$). אחוזי הבחורות בהיגדים השונים בתרשים הבא.

תרשים 18. אמונות וזהות: אחוזי הבחירות

מהתרשים עולה כי: 1. כ-40% מהמשתתפות מכל השנים תופסות את תחושת השליחות כהיבט שיתרום להצלחתן בעבודת ההוראה; 2. הגאווה להיות מורה נבחרה על ידי פחות מ-10% על ידי המשתתפות מכל השנים כהיבט שיתרום להצלחתן בהוראה; 3. התפיסה של מהותה של הוראה טובה נבחרה על ידי כ-30% מהמשתתפות משנים א' וב' כתורם להצלחתן כמורה בעוד שרק כ-10% בחרו בו מהמשתתפות משנה ג'; 4. ממצא הפוך נמצא לגבי חשיבות ההיבט של השפעת השונות של התלמידים על תהליך הלמידה, כלומר כ-25% מסטודנטיות בשנה ג' בחרו בו כתורם להצלחתן כמורה בעוד שמשנים א' וב' פחות מ-10% בחרו.

סיכום

הבדלים בין השנים

נמצאו מעט הבדלים בין השנים, הבדלים אלה מתוארים להלן.

תפיסת הידע: חלה עליה בתפיסת הידע מהשנים א' וב' לשנה ג' בהיבטים הבאים: ידע מעמיק בתחום הדעת ובדרכי ההוראה של תחום ההתמחות. ידע מעמיק בדרכי הוראה באופן כללי וידע בתהליכים חברתיים כיתתיים. לא חל שינוי ברמת הידע בפסיכולוגיה.

תפיסת מקצוע ההוראה: חלה ירידה משנה א' לשנים ב' וג' בשביעות הרצון מהבחירה בהוראה, מהגאווה בבחירה בהוראה, מהגאווה להיות מורה, ומתחושת השליחות כמורה. לא חל שינוי בתחושת המסוגלות. ממצאים דומים לכך נמצאו גם במחקר קודם שנערך ברשות המחקר (גילת, קופרברג ושגיא, 2006), בו נמצאה ירידה ברמת העמדה משנה א' לשנה ג' ועליה בשנה ד'. במילים אחרות, השינוי ברמת העמדה כלפי הוראה נראה כעקומת U, לכן יש צורך להמתין לממצאי שנת תשע"ד שתהיה השנה הרביעית לאיסוף הנתונים. לגבי תחושת המסוגלות, במחקרים השונים שערכנו, רמתה גבוהה וכמעט שאינה משתנה במהלך שנות הלימוד.

תרומת מרכיבים בהכשרה להצלחה כמורה: חלה ירידה בתפיסת התרומה של הלימודים התיאורטיים התחום החינוך ושל הלימודים המתודולוגיים (מחקריים) משנה א' לשנים ב' וג'.

ההיבטים התורמים ביותר להצלחה עתידית כמורה

היבטים כלליים: תחושת השליחות (מעל ל- 40% בכל אחת מהשנים).

היבטים הקשורים בתלמידים: המסוגלות להעצים יכולות אישיות של התלמידים (כ-60%); חיזוק האמונה של התלמידים ביכולתם (כ-50%); יכולת להלהיב את התלמידים (כ-30%). כל אלה מרמזים על הצבת התלמיד ורווחתו האישית והלימודית במרכז.

היבטים הקשורים בהוראה: התאמת ההוראה למאפייני התלמידים (כ-40%); יכולת להלהיב את התלמידים (כ-30%); ידע מעמיק בדרכי הוראה כלליות (כ-30%).

מיומנויות מחקר: יכולת לעשות רפלקציה על עבודת ההוראה (מעל ל- 50%).

הגדרה עצמית כסטודנטית

חשוב לציין שכמעט בכלל המדדים שנבדקו התפיסות של המשתתפות המגדירות עצמן כטובות מאוד גבוהות מאלה המגדירות עצמן כטובות.

מסלול הלימודים

לא נמצאו הבדלים בזיקה למסלול הלימודים (הגיל הרך/יסודי) במדדים השונים. יש לציין שחסר מידע אודות סטודנטים המשתתפים בתכניות חינוך מיוחד, על יסודי וחינוך מוזיקלי. מידע זה יכול לשנות את התפיסות המוצגות בדוח הנוכחי.

רשימת מקורות

גילת, י., קופפרברג, עי., ושגיא, ר'. (2006). מסוגלות עצמית ותפיסת מקצוע ההוראה בעיני סטודנטים במהלך הכשרתם: נקודת מבט כמותית ואיכותית. *מהלכים*, 35-68. מכללת לוינסקי לחינוך בתל אביב

Ezer, H., Gilat, I., & Sagee, R. (2010). Perception of teacher education and professional identity among novice teachers. *European Journal of Teacher Education*, 33 (4), 391-404.